מפשרניא ספר תורה תפילין ומזוזות שכתבן צדוקי כותי עובד כוכבים עבד אשה וקטן מומר פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה ובישראל א"צ לברך דשלח רב חייא בריה דרב הונא משמיה דר' יוחנן על תפילין של יד אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין על תפילין של ראש אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין ואילו לעשות תפילין לא מברך אלא לאו היינו טעמא כל מצוה דעשייתה גמר מצוה כגון מילה אע"ג דכשירה בעובד כוכבים בישראל צריך לברך וכל מצוה דעשייתה לאו גמר מצוה כגון תפילין אע"ג דפסולות בעובד כוכבים בישראל אינו צריך לברך ובציצית בהא קמיפלגי מר סבר חובת טלית הוא ומר סבר חובת גברא הוא א"ל רב מרדכי לרב אשי אתון הכי מתניתו לה אנן הכי מתנינן לה א"ר יהודה אמר רב מנין לציצית בעובד כוכבים שפסולה שנאמר דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית יעשו להם אחרים אמר רב יהודה אמר רב עשאן מן הקוצים ומן הנימין ומן הגרדין פסולה מן הסיסין כשירה כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אף מן הסיסין פסולה בעינן טוייה לשמה כתנאי ציפן זהב או שטלה עליהן עור בהמה טמאה פסולות עור בהמה טהורה כשירות ואע"פ שלא עיבדן לשמן רבן שמעון בן גמליאל אומר אף עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדן לשמן אמר ליה אביי לרב שמואל בר רב יהודה הא תכילתא היכי צבעיתו לה אמר ליה מייתינן דם חלזון וסמנין ורמינן להו ביורה [ומרתחינן ליה] ושקלינא פורתא בביעתא וטעמינן להו באודרא ושדינן ליה לההוא ביעתא וקלינן ליה לאודרא שמע מינה תלת שמע מינה טעימה פסולה ושמע מינה דבעינן צביעה לשמה ושמע מינה טעימה פסלה היינו טעימה פסולה היינו צביעה לשמה אמר רב אשי מה טעם קאמר מה טעם טעימה פסולה משום דבעינן צביעה לשמה כתנאי טעימה פסולה משום שנאמר כליל תכלת דברי ר' חנינא בן גמליאל רבי יוחנן בן דהבאי אומר אפילו מראה שני שבה כשר משום שנאמר ושני תולעת ת"ר תכלת אין לה בדיקה ואין נקחית אלא מן המומחה תפילין יש להם בדיקה ואין ניקחין אלא מן המומחה ספרים ומזוזות יש להן בדיקה וניקחין מכל אדם ותכלת אין לה בדיקה והא רב יצחק בריה דרב יהודה בדיק ליה (סי' בגשם) מייתי מגביא גילא ומיא דשבליליתא ומימי רגלים בן

מפשרניא. שם מקום: **לדוקי עובד כוכבים.** להכי נקט' דסתמיה בקי בכתיבה: תפילין עשייתן לא זו היא גמר מצותם עד שיקשרם: **בהא פליגי.** רב נחמן ורב חסדא אליבא דרב רב חסדא סבר ציצית חובת טלית הילכך עשייתן היא גמר מצותן ורב נחמן סבר חובת גברא היא ועטיפתה זוהי מצותה: **הכי מתניתו לה.** להא דאמר רב יהודה אמר רב לעיל [ע"א] משום הכי קשיא להו לעיל [שם] דרב אדרב: **עשאה.** לציצית מן הקוצים הנקבלים היינו חוטין התלויין בכל היריעה שקורין פרוקי"ש וקוצצין אותם מן הבגד. ל"א להכי קרי להו הוצין שיוצאין מן הבגד כהוצין: **נימין.** היינו אותן שיוצאין מן הבגד בתפירה: **גרדין.** פרינ"ש: **פסולה.** כל זמן שמחוברין לבגד דבעינן עשייה לשמה: **ציפן זהב.** לתפילין: **פסולות.** בתים דתיק של עור בעינן דאפילו קשירתן אינן אלא רצועות במינן כדאמרינן בהקומץ: **או שטלה עליהן.** שעשה בתים של עור בהמה טמאה פסולות כדאמרינן בפרק שמונה שרצים (שבת דף קח.) למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך: **וסממנים.** דבר הצובעים לשרות בגדים בצריף שקורין בייל"א: **וטעמ' ליה באודרא.** אודרא מוך וצובעין אותה בתוך אותה קליפה לידע אם תכלת יפה: **שמע מינה.** מדקלינן לאודרא בעינן צביעה לשם ציצית: **ושמע מינה.** מדשדינן ביעתא לברא ולא שדינן ליה ביורה: **טעימה פסולה.** אם עירה לצבע נסיון ביורה פוסל את כל היורה: **משום שנאמר כליל תכלת.** כל תכלת בעינן (כליל) שיהא כל עיקר מראה החלזון כלומר שלא יהא דבר אחר נצבע בה מתחילתה: **אפילו מראה שני שבה.** שכבר נצבע בה למר אחר חזה השני כשר: **ושני תולעת.** משמע שני דאפילו מראה שני של זהורית קרוי תולעת וה"ה לתכלת דכתיב נמי בההוא קרא: **אין לה בדיקה.** קס"ד אין אדם יכול לבודקו אם תכלת הוא אם קלא אילן הוא: **ואינה נקחת אלא מן המומחה.** דהואיל ואין לה בדיקה אין לוקחין אותה אלא מן המומחה שיודע שקלא אילן אסור: **תפילין יש להן בדיקה.** אדם יכול לבודקן אם דקדק בהן בחסרות ויתרות אם לאו ולעפ"כ אין נקחין אלא מן המומחה היודע שצריכין עיבוד לשמם: **ונקחין מכל האדם.** דליכא בהן עיבוד לשמן: **מגביא גילא.** בייס"א ובלשון גרפת אלו"ס: **מיא דשבליליתא.** מים היוצאין מן החלתן שקורין פנגרי"א:

ואילו לעשות תפילין לא מברך. ויודע היה [שלא לברך לעשות תפילין] שאלו כל ענייני ברכות ופי' הרואה ירושלמי מצריך לברך אעשיית ציצית סוכה ותפילין ובערוך הביאו בערך לך ג' ומולק על הש"ס שלנו ובתוספתא דברכות (פ"ו) תני העושה ציצית לעצמו מברך שהחיינו ובפ' הרואה (ברכות דף נד.) נמי אמר דאכליס חדשים מברך שהחיינו וכ"כ רב שרירא גאון: **הקוצים** כו'. פירש בקונטרס משום תעשה ולא מן העשוי ולי נראה דמה דעביד אחר כך היינו העשייה דאמר רב גופיה תלאן ואחר כך פסק ראשי חוטין שלהן כשר דזו היא עשייתן וכן פרק קמא דסוכה (דף יא.) גבי הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת דקיצתן זו היא עשייתן אלא טעמא משום דבעינן תלייה לשמה והא דתנן פרק קמא דסוכה (דף ט.) סוכה הישנה בית הלל מכשירין ופריך בגמ' ובית הלל לית להו דרב יהודה אמר רב עשאה מן הקוצים וכו' כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אף מן הסיסין פסולה אלמא בעינן טוייה לשמה הכא נמי בעינן עשייה לשמה לפי אותה גירסא אדשמואל פריך ולא מרב ומרב נמי מצי למפרך: **כתנאי** ציפן זהב. תימה דילמא ציצית שאני דפ"ק דסוכה (דף ט.) דריש גדילים תעשה לך לשם חובך ואי משום דכתיב לך לאות הא דרשינן ליה לעיל (דף לו:) לך לאות ולא לאחרים והתם גבי סוכה פריך כי האי גוונא חג הסוכות תעשה לך [ומשני] דאיצטריך למעוטי גזולה ולא דרשי תו מיניה לשם חובך ואי משום דתפילין איתקוש למזוזה ומזוזה וספר תורה יליף (לעיל דף לד.) כתיבה כתיבה מגט הא נגט גופיה לא בעינן עשייה לשמו: **עד** שיעבדן לשמן. אומר ר"ת דהילכתא כרשב"ג דאע"ג דהילכתא כרב באיסורי דסוגיין דהניזקין (גיטין דף נד:) דגוילין שלו לא עיבדתים לשמן כוותיה אזלא והא דפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מח:) דאיפליגו אביי ורבא בהזמנה אי מילתא היא אי לא ומייתי הני תנאי ופי' בקונטרס דרבא כרבנן דלא בעו עיבוד דהזמנה לאו מילתא היא מיהו ר"ת ור"ח פירשו דרבא כרשב"ג דכיון דבעי עיבוד לשמו א"כ הזמנה לאו מילתא היא דאי מילתא היא אפשר בחיתוך העור ובתיקונים קטנים סגי לשויי לשמה והא דבעא אביי מרב שמואל בר' יהודה בסמוך היכי צבעיתו ליה ואהדר כרשב"ג לא קיבלה מיניה ו"מ דההיא דהניזקין אפילו כרבנן דלא פליגי אלא בעור תפילין דתשמיש מצוה וליתא דהא איכא שי"ן של תפילין ועיקר קדושה יש בה כדמוכח פ' במה מדליקין (שבת דף כח:) ופ' במה אשה (שם דף סב.): **וסממנים.** דבר תימה הוא היאך מערב שום דבר בהדי תכלת ושמא עם הסממנין נקרא תכלת ובקונטרס פי' לשרות בהן כדרך הצובעין ששורין אותו בצריף: **מה** טעם טעימה פסולה. ואפילו לשם ציצית מ"מ לשם נסיון נמי עבידא והוי כמנחה שקמצה לשמה ושלא לשמה והשתא הנך תלת תרי ניהו: **משום** שנאמר כליל תכלת. פי' בקונטרס שלא יהא דבר אחר נצבע בה מתחילה ואפילו למר והוא שקרוי מראה שני שבה משמע דאם נצבע בה שני פעמים זה אחר זה פסול אפילו לשמו ולעיל משמע דלא פסלי' אלא טעימה משום דהויא שלא לשמה ומשמע דלא מייתי תנאי אלא מטעמה פסלה אבל לכ"ע הטעימה כדלעיל א"כ לא אתיא כחד תנא מילתא דהקונטרס לכך נ"ל דאפילו מאה פעמים לשמו משמע דכשר דהא כליל תכלת קרינן ביה אבל כשטעם הרי יש נבע שאינו ראוי לתכלת ולכך קרוי מראה שני ואע"ג דהאי קרא בבגדי כהונה כתיב ילפינן תכלת מבגדי כהונה ופ' בא לו (יומא דף עב.) דריש ליה לדרשא אחרינא: **ואין** ניקחים אלא מן המומחה. שיש ריעותא שמא הוא לבעס ואינו בקי אבל אם נמצאו בשוק רוב מצויין אצל תכלת מומחין הן ולכך מכשירין המוצא חוטי תכלת פי' המוצא תפילין (עירובין צו:) וכה"ג אמר בחולין גבי שחיטה (דף יב.): **תפילין** יש להן בדיקה. פי' בקונט' בחסירות ויתרות ולפי' הכי אין נקחין אלא מן המומחה לעבדן לשמן אבל ספרים ומזוזות לא בעי עיבוד לשמן וכן פי' ה"ר משה בר מיימון דמזוזה לא בעיא לשמה ולא פירש מנא ליה ושמא מהכא וקשה דפ' הניזקין (גיטין דף נד:) משמע דספר תורה

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה יג טוש"ע א"ח סימן לט סעיף א וטוש"ע י"ד סי' רפא סעיף א:
נג ב מיי' שם פ"ד הל' ד טוש"ע א"ח סימן כה סעיף ה:
נד ג מיי' פי"א מהל' ברכות הלכה ח:
ד [מיי' פ"ה מהל' מזוזה הלכה ז טוש"ע י"ד סימן רפט סעיף א]:
נה ה מיי' פ"א מהלכות ציצית הלכה יא סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' יא סעיף ה:
נו ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
נז ז מיי' פ"ג מהל' תפילין הלכה טו טוש"ע א"ח סימן לב סעיף מח:
נח ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף מ:
נט ט י מיי' פ"ב מהלכות ציצית הל' ג ב סמג עשין כו:
ס כ מיי' וסמג שם:
סא ל מיי' שם הלכה ד:
סב מ מיי' פ"ג מהלכות תפילין הלכה י טוש"ע א"ח סימן לט סעיף:
סג נ מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה יא והל' יב סמג עשין כה:
סד ס מיי' פ"ב מהלכות ציצית הלכה ה:

רבינו גרשום

בציצית בהא פליגי. רב אדא בר אהבה דקא מברך לעשות ציצית סבר חובת טלית היא ולאו חובת גברא היא. ועשיית ציצית זו היא גמר מצוה. ורב חסדא סבר ציצית אינה צריכה ברכה דחובת גברא היא. ועשייתה לאו גמר מצוה עד דמעטף לה: עשאה. לציצית מן הקוצין מאותן חוטין שיוצאין מן הבגד הארוג וקוצצין אותו להשוותו: מן הנימין. מן נימין חוטין שמצא: מן הגרדין. שקורין פרנש: פסולין. שכל אלו לא נחתכו לשמן: מן הסיסין כשירה. עדיין לא היה לשום צורך דבר ואיכא חתיכה לשמה: ציפן זהב. לתפילין: פורתא בביעתא. בקליפה של ביצה: אודרא. צמר רך: ש"מ טעימה פסול מדקלינן לאודרא: ומדלא טעמינן ביורה ש"מ טעמה פסלה משום שנאמר כליל תכלת. כלומר כל הצמר שביורה בעינן שיהא לשם תכלת: אפילו מראה שניה שצובעין פעם שניה מן התכלת כשר משום תכלת שני' תכלת וארגמן ותולעת שני. קרי ביה שני. וקא משמע האי שני [קאין] נמי אתכלת דמכשר אפילו מראה שניה: תכלת אין לה בדיקה קא משמע השתא דאינה צריכה בדיקה: ואין ניקחין אלא מן המומחה. שיודע שקלא אילן אסור: תפילין יש להן בדיקה בחסירות ויתירות או אם עשויין כהלכתן: ואין ניקחין אלא מן המומחה שעשאם לשמן: מגביא גילא. מין צבע [קשולקר בלע"ז: שבליליתא. חלתן: ומי רגלים של קטן שעבר עליהן ארבעים יום:

א) אולי צ"ל מן החוטין שיוצאין מהתפירה וכמו שפרש"י.

שיטה מקובצת

א] מין פסול עובד כוכבים: ב] ראש. היינו כשאין לו אלא אחת או שסח בין תפלה לתפלה. תרא"ה: ג] חלזון. וסממנין ורמינן להו ביורה ומרתחינן להו: ד] לההוא ביעתא: ה] מיא דשבלילתא: ו] מין עובד כוכבים כומר להכי נקט כומר: ז] התלויין. בסוף לשמה. והאי תלוי ועומד בה: מן הסיסין למשיל: כשירה דאיכא תליה לשמה: כתנאי אי בעינן טויה לשמה: ט] פסולות. בתים דבתים של עור. ותיבות שתים והדיק נמחק: י] ברצועות מינן: יא] לאודרא. שלא יצבעו מבה צביעה: טעימה פסולה, אותו צמר שצובעין לשם נסיון פסולה לציצית: יב] שהחיינו. ורב שרירא גאון כתב דלא סמכינן עלה ואין מברכין שהחיינו רק מדבר הבא מזמן לזמן: יג] עבוד. לשמה דהזמנה: יד] לשמו כשר. תיבת משמע נמחק: טו] שחיטה. א"נ (לא) שאני בין הלוקח לכתחלה להיכא דמצאן דכיון שבא ליקח אל יקח אלא מן המומחה אבל להפסיד מציאתו הוי כמו בדיעבד שלא יפסיד מציאתו. מהר"ם:

מסורת הש"ס

א) גיטין מה: ע"ש, ב) ל"ל מין, ג) [לעיל לו.], ד) [ברכות מ:], ה) [לעיל מא.], ו) סוכה ט., ז) סנהדרין מח: גיטין מה:, ח) טעמה פסלה. ל"ק, ט) בס"א: מין נר גלת, י) בס"א טעמו: גלת, כ) ל"ל קולין. ל"ק, ל) כקולין. ל"ק, מ) [לעיל לה.], נ) [שמות יג], ס) לשרות כהן כדרך הצובעין לשרות בצריף. ל"ק, ע) עיין ל"ק, פ) טעמה פסלה אם נבע נסיון. ל"ק, צ) ל"ק מ"ג, ק) [ועי' היטב תוס' סוכה ט. ד"ה העושה וכו' כתב רב שרירא וכו' אמנם לפי הנוסחא שהיה לפני המהרש"ל דהכא ע"ש ואכי ספיר], ר) מסמואל. ל"ק, ש) [וע"ע תוס' סנהדרין מח: ד"ה אע"פ ותוס' גיטין מה: ד"ה עד], ת) קרוי. ל"ק, א) משום טעמה דהויא. ל"ק, ב) השעם כדלעיל א"כ לא אתיא כחד תנא סוגיא דהכא לפי הקונטרס. ל"ק, ג) שמא לא עיבדן. ל"ק

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: במדבר טו לח
2. וְעָשִׂיתָ אֶת מְעִיל הָאֵפוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת: שמות כח לא
3. וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמִּטַּהֵר שְׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזֹב: ויקרא יד ד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לדוקי וכו' בכתיבה הס"ד ואח"כ מ"ה לאו גמר מצוה תפילין:

גליון הש"ס

גמ' תפילין יש להם בדיקה. ני' הרי"ף ספרים יש להם בדיקה ואין נקחין אלא מן המומחה תפילין ומזוזות יש להם בדיקה ונקחין מכל אדם. ועיין ברמב"ן במלחמות פ"ק דסוכה.

לעזי רש"י

פרוקי"ש [פלוקי"ש]. גזמי שתי עודפים.
פרינ"ש [פירנזי"ש]. ציציות (הטבציות של הבד).
בייצ"א [בייס"א]. אלום (בגרמנית).
בייס"א. אלום (בגרמניה), אלו"ס. אלום.
פנגרי"א [פינגרי"ן]. חלבה (בגרגרנית יוונית, צמח המשמש להבלין).

מוסף רש"י

כל שאינו בקשירה. עבד ואשה אינן בקשירה, דמצות עשה שהזמן גרמא היא, דלילה ושבת לאו זמן תפילין הוא, מומר וכו' הרי פרקו מעליהן עול (גיטין מה:). על תפילין של יד וכו' להניח תפילין. דכשל יד מתחיל להניח (לעיל לו.). על תפילין של ראש וכו' על מצות תפילין. דעכשיו גומר את המצוה (שם). עשאה. לציצית מן הגרדין. פרנ"יש שתולין בסוף הטלית, מותר האריגה, וגדל שם הציצית מינה וכה מן הקוצין. חוטין שנתקו בשתי וקוצרין אותן ותולין בראשיהן כנגד לאחר שנארג וקרי להו קוצין ע"ש שבולטין כקוצים מן הנימין. כגון טלית שנתפרה אי שעשו בה אימרא כמתנו ולאפי חוטי התפירה תלוין בה, ותקן גדלו מהן ציצית פסולה. הואיל ותלויין ועומדים כל אלו כבגד ולא נתלו בה לשם ציצית לאו עשיה לשמה היא מן הסיסין. פקעיות כדוריות של טוי לוחמיי"ש כשרה. הואיל וכשנתלו כנגד לשם ציצית נתלו, עשיה לשמה היא, דטויה לשמה לא בעינן שאין טויה מן העשיה (סוכה ט.). כי אמריתה קמיה דשמואל. רב יהודה תלמידו של רב ושל שמואל היה, לאחר פטירתו של רב היה אומר שמועות משמו, כך אמר לי רב, וכשהלכתי דברים לפני שמואל נחלק עליו (שם). ציפן זהב. לתפילין פסולות. הלכה למשה מסיני הוא. טלה עליהן. לשון טלאי, כלומר מינן בעור בהמה טמאה פסולות. דכתיב בהן (שמות יג) למען תהיה תורת ה' בפיך ואע"פ שלא עיבדן. לעור זה לשמו, דהזמנה לאו מילתא היא ולא איכפת לן בה (סנהדרין מח.).